אגרא דכלה — נצבים

אתם נצבים היום כלכם לפני ד' אלקיכם וכו' (דברים כט ט), מחוטב עציך עד שואב מימך (דברים כט י), לעברך בברית וכו' (דברים כט יא), למען הקים אותך היום לו לעם והוא יהיה לך וכו' (דברים כט יב). מה שיש לדקדק במקראי קודש הללו: הוא א', אומרו אתם נצבים וכו', דנראה שהדבר בבחירתם שמעצמם בבחירתם התיצבו, ומסיים לעברך בברית, ואי בבחירתם התיצבו היה לו לומר לעבור בברית, ומאומרו לעבר"ך דנראה שהשי"ת הוא המעביר והוא המצב אותם לזה, והוה ליה להתחיל התיצבו נא לפני ד' אלקיכם וכו' לעברך. ב', אומרו היו"ם, ומי לא ידע כי היום הוא המעשה. ג', אומרו מחוטב עציך ע"ד וכו', דהמנהג היא במקראי קודש בלשון כזה בציירו הדבר היותר גדול והדבר היותר קטן, אמר מתחילה הקצה האחד במ"ם הפעולה, והקצה השני בתיבת ע"ד, וכאן אלו היה אומר מראשיכם עד שואב ממיך היו צודק, אבל באומרו מחטב עציך עד שואב מימיך ששניהם פחותי ערך, קשה הדבר מאד, אפילו אם יאמר האומר שקאי רק על וגרך אשר וכו', גם כן קשה הדבר דמהיכי תיתי לן לומר דחוטב עצים היה במעלה גדולה מהגרים, והשואב מים הוא במעלה פחותה. ד', אומרו למען הקים אותך היום לו לעם, וכי רק להיום הזה הקים השי"ת את ישראל, הלא לעולמי עד הם לו לעם. ה', אומרו והוא יה"יה לך לאלקים, דמשמע לעתיד לא היום בלבד, ואם כן לא הוי סיפא דומיא דרישא. ו', יש לדקדק כיון דפרט בדרגין בפרטות ראשיכם שבטיכם וכו', אין מן הצורך לומר בהתחלת דבריו תיבת כלכ"ם. והנראה דהנה ישראל היו אז במעלה גדולה לאין ערך בתוקף האהבה להשי"ת אהבה עזה, עד שכל מיני תענוגי עולם הזה היו בטלים אצלם לגודל אהבת השי"ת. והנה תכלית האדם בעולם הזה לעבוד את השי"ת בכל תנועותיו, אפילו באכילתו ושתייתו ודבורו הכל יהיה צורך גבוה, והאוהב את השי"ת באמת, אין לו תענוג מתענוגי עולם הזה מאכילה ושתיה ואשה ובנים, רק להיות שהוא דבר נרצה לעבודת השי"ת לגרום בזה יחודין עילאין. והנה אדם כזה אין לו שום תנועה בשום אבר רק לצורך הש"י, מה שאין כן איש הקשור בחבלי עבותות אהבת עולם הזה, אם כן כשמתענג באיזה תנועת אבר בצרכי עולם הזה, זה אינו לפני ד' ולצורך עבודתו רק לצורך האדם המתענג בעצמו. והנה אהבה כזו לא יזכה לה האדם רק אחר יגיעות רבות ובזיכוך החומר הגס, עד אשר תאיר בו אור הנערב למעלה למשכיל ויתלהב בלבו בחשק רב ונמרץ לעבודתו, ויתבטלו בעיניו תענוגי הזמן וחמודי העולם הזה הכלים כרגע. והנה בכאן היה מן הצורך להביא כל ישראל בברית, ובכדי שלא יהיה עליהם למשא, הטעימם הש"י ממתיקות עבודתו למען יראו ויבינו כי כוונת הש"י לטוב להם ביתר שאת ומעלה נפלאה, על כן הוא מרחקם ומזרזם לבלתי נגוע בקצה משענת הקנה רצוץ תענוגי עולם הזה, ויהיה דבר נקלה בעיניהם לקבל עליהם אלות הברית, כיון שהוא לטובתם הרב לשבוע בצחצחות נפשם. והנה זאת המעלה לא נשאר להם לעולם רק בזמן קבלת הברית, ואחר כך כל אחד מחויב לעבוד עבודה שלימה לד' לשבור החומר עד אשר יבא למעלה הנפלאה הלזו, והדבר הוא רק למשל האב מראה לבנו כשיעשה רצונו וילמוד החכמה, אזי יעשה לו בגדים וישיאו אשה יפת תואר, ואחר כך מעלים ומכסה ממנו עניני החמודות הללו, עד אשר ישתדל לבא למעלה שצוה אביו, אז יתן לו האב בפועל ממש הדבר הנחמד שהראה לו מאז למראה עיניו בלבד. ומעתה נבא להתכת הפסוק, להיות שהטעימן הש"י אז מטעם מתיקות אור הנערב, אז היה בטול אצלם כל תענוגי עולם הזה לנגד תענוג עבודתו, ואם כן היה אז כל תנועותיהם אפילו בענייני עולם הזה רק לצורך גבוה, דהיינו אכילה ושתיה ומשגל ודיבור והילוך ומשא ומתן, הכל לעבוד עבודתו ית' לברר ניצוצין ולבער הקוצים מן הכרם כנודע, ולגרום יחודין בעולמות עליונים, והיה אדונינו משה יודע שלא תשאר זו המעלה לעולמי עד, כי לא הגיעו למדריגה זו על ידי פועל עבודתם, רק במתנה מהש"י לפי שעה להראות להם המתיקות, ואחר כך יזדרז לבא למדרגה כזו. וז"ש אתם נצבים היום (דייקא, כי לא תתמוד המעלה הזאת), כלכ"ם (ר"ל כל חלקי גופיכם וכל תנועות איבריכם בלי שום שיור לתענוג עצמיכם בעולם הזה) לפני י"י אלקיכם, (לפני יתפרש כמו וכשר הדבר לפני המלך (אסתר ח ה), ר"ל ראוי והגון הדבר הזה לכבוד המלך, כן בכאן לפני י"י אלקיכם, ר"ל לעבודת המלך בלבד ולכבודו אפילו בכל תנועות תענוגי עולם הזה, הוא גם כן רק מטעמים לפני המלך והבן). ופרט ראשיכם וכו' מחוטב עצך עד שואב מימיך, (ר"ל הנה יש לכולכם בפתאום המעלה הנפלאה הזאת, הן חוטב עציך היינו אותם שהם במעלה גדולה מאז ומקדם להיות ממחצדי חקלא לבער הקוצים מן הכרם, הן השואב ממי"ך מי"ם נקראים התענוגים כנודע, כי המים מצמיחים כל מיני תענוג. ור"ל הנה תראו שבפתאום נתהווה לכולכם המעלה הנפלאה חשק עבודת י"י ית' באהבה, הן אותם שכבר היה להם מעלה גדולה, הן אותם שהיו משוקעים בתענוגים ולא השתדלו לבא למעלה הנפלאה הלזו, ומהיכן נתהווה זה, על כרחך הוא כי יד י"י עשתה זאת להטעימכם

מטעם וזוהר מתיקות טובו, כדי) לעברך בברית וכו' ולא יהיה עליך כמשא. וזהו למען הקים אותך היום וכו', היו"ם דייקא שהשעה צריכה לכך, והוא יהיה לך לאלקים לעולמי עד, כאשר תשתדל לבא לזאת המדריגה, תטעום תמיד מטעם העליון עריבות נעימות ידידות היוצר, והבן מאד וינעם לך:

טפכם נשיכם וגר"ך וכו' מחוטב עציך וכו' (דברים כט י), לעברך וכו' (דברים כט יא). הנה אמר הכל בלשון רבים, רק וגר"ך חטב עצי"ך בלשון יחיד, וכן לעברך. והנראה לפי פשוטו דלהיות כל בחינות ישראל הראשים ודלות העם, הם בסוד הכללות בסוד הערבות, מה שאין כן הגרים והמשרתים. ואמר לעברך גם כן בלשון יחיד, דכל אחד בפני עצמו ערב בעד כולם, עיין בש"ס סוטה:

ושבת עד י"י אלקי"ך (דברים ל ב). כמה פעמים דברנו בזה מהו עד י"י אלקיך, מכלל דיש תשובה אחריתא. וכעת נ"ל לפרש ע"ד, מלשון התקשרות, מלשון התקשר מעדנות כימה (איוב לח לא). והכוונה כי על ידי החטא גרם הפירוד בין הדביקים, היינו זעיר ונוקב' שנקראים י"י אלקיך. ועל ידי התשובה ושבת ע"ד י"י אלקיך, היינו שתשוב התקשרות והיחוד:

או יאמר ושבת ע"ד י"י אלקיך (דברים ל ב). ע"ד מלשון עד"י עדיים (יחזקאל טז ז), מנע קשוטי השכינה, ועל ידי התשובה ושב"ת ע"ד י"י אלקיך, היינו קישוטי השכינה כ"ד קישוטי כלה, על ידי כ"ד ספרין דאורייתא:

או יאמר ושבת עד י"י (דברים ל ב). שכל כך תהיה התשובה שלך, עד אשר השם הויה ב"ה יהיה נקרא עליך ביחוד אלקיך, דהיינו שיתיחד שמו עליך כמו אלקי אברהם:

או יאמר ושבת עד י"י אלקיך (דברים ל ב). שכל כך תשוב עד תהפך מדת הדין לרחמים, ומה שהיה אלקיך יתהפך להויה רחמים, והבן:

או יאמר ושבת ע"ד י"י אלקיך (דברים ל ב). עד הויה בניקוד אלקים, היינו תשובה עילאה בינה:

ושב י"י אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך וכו' (דברים ל ג). הנה וש"ב השני הוא מיותר. וגם שאר הדקדוקים יובנו מתוך דברינו. הנה נודע כי ב' בחינות ניצוצין הנידחים הם. בחינה א', ניצוצין הנידחים מבראשית מסוד שבירת הכלים, מרפ"ח ניצוצין אשר הם מפוזרים בכל הקליפות, והש"י עשה זה להיות לו שעשועים מעבודת עמו ישראל, בעת אשר יעלו אותם אל הקדושה בכל זמן על ידי מעשיהם הטובים. והנה זה הפיזור עשה הש"י כביכול בעצמו שפיזר הניצוצין השייכים לחלק קדושת ישראל, בכדי שהם יעלו אותן לשורשן על ידי מעשיהם הטובים. ופיזור השני הוא מה שגורמים בעוה"ר בכל עת, על ידי שז"ל ושאר העבירות כנודע. לכל זה הוצרך לישראל הגלות בין האומות, לברר כל אלו השתי בחינות ניצוצות הנידחים. וזה שאמרו רז"ל (פסחים פ"ז ע"ב) צדקות פזרונו בישראל (שופטים ה יא) , צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שפיזרן לבין האומות, כלום אדם זורע כור וכו', כדי שיתוספו עליהם גרים, והכוונה על הגרים גרורים ניצוצות הנידחים. וזהו ושב י"י אלקיך א"ת שבות"ך, ור"ל אותיות הנידחים בעבור שבות"ך, (מלשון הבת השובב"ה (ירמיה לא כא), משוב"ה ישראל), דהיינו בעבור העבירות שלך. ושב (השני) וקבצך מכל העמים אשר הפיצך י"י אלקיך (בעצמו) שמה (בנפילת הרפ"ח ניצוצין במעשה בראשית כנודע):

באפטרתא דיומא (ישעיה סב ח) נשבע ד' בימינו וכו' אם אתן את דגנך וכו' ואם ישתו בני נכר תירושך וכו'. בודאי לא בשביל הפשוט לבד יוטעם לנפש הבטחה הזאת, וכי זה כל האדם לדגן ותירוש דייקא. אך הוא לדעתי כאשר קדם מאמרינו כמה פעמים דג"ן, רמז לג' תפלות שבכל יום, שיש בהם נ"ז ברכות מנין דג"ן. תירוש, רמז לחדושי תורה אשר תלמידי חכמים ממציאים בכל עת, כמו שממציאים התירוש מהענבים. וכעת בעוה"ר כמה פעמים חוטפים האויבים ובני נכר הם הקליפות התורה והתפלה בהעדר התשובה, אבל לעתיד נשבע השי"ת שלא יהיה עוד כדבר הזה, רק מאספיו יאכלוהו, והבן:

כי יום נקם בלבי וכו' (ישעיה סג ד). הנה הוא נתינת טעם למה שלמעלה, שעל כן ירמסם באפו כי יום נקם בלבי כעת, ואיך יתכן. אך הוא שאינו דומה כשאדם נוקם מאויביו בפתע פתאום שלא עלה בדעתו מעולם להתנקם, לאיש אשר מצפה בכל עת אימתי יבא הזמן שאנקום מאויבי, הנה בהגיע העת עושה הנקמה מופלגת, להיות שהיה משתוקק ונכסף זה כמה ולא היה בידו יכולת. כן הוא כביכול שאומר הש"י על כן תהיה הנקמה מופלגת וארמסם באפי (ישעיה סג ג), כי יום נקם בלבי מעולם, על כן כעת אשר שנת גאולי באה, תהיה הנקמה מופלגת, נ"ל: